

Tóth Károly nyugalmazott professzorhoz

— A fogászat és testápolási hónap apropóján engedjen meg elsőként egy rendhagyó kérdést: milyennek ítéli az egészségügyi felvilágosító propagandát?

— Evtizedek óta van módomban figyelni a betegségek megelőzése érdekében végzett propaganda-hadjáratot. Tudományos munkásságommal magam is a megelőzést szolgálom és szolgálok. Az ember természetesen nem lenne, amit sokat és sokszor hangoztatunk, az előbb-utóbb beépül tudatunkba. Számítatlan példát mondhatnék, amikor így is történik. Más a helyzet az egészségügyi propagandával. Tény, hogy az emberek keveset törődnek egészségükkel. Példálózunk a fogápolással. A meglevő feltételeket sem árt vizsgálni. A fogalmazott fogkefék, fogkrémek minőségét közismerten sok kritika éri. Biztatják a háziasszonyokat, vegyék a barna kenyert, vennék, de nem lehet kapni. Milyen mértékű felvilágosító munkát lehet elvárni egy fogorvostól, akire ma 4 ezer beteg jut? Szükség van a sok jó tanácsra, propagandára, ám önmagukban nem elegendők. Meggyőződésem, az a leghatásosabb módszer, amelynek realitása van. Igazán jó megelőzésnek azt tartom, amely kollektív, univerzális módon érvényesül.

— Ön munkatársával kidolgozott egy ilyen módon alkalmazható módszert. Súlyosabb kísérletek nagy volt a hazai, külföldi visszhangja. Hol tart ma a fogszuvasodást megelőző fluorozott szó ügye?

— A fluorid rendszeres és automatikus adagolása védi a fogománcot. Svájcban figyelték föl legelőször a szerszuvasodásgátló hatására. Kezdetben a legalkalmasabb vízványagának a víz tűnt, számos országban kísérleteztek bevezetésével, kiderült rendkívül költséges. Klinikánkon arra a következtetésre jutottunk — majd húsz éve —, hogy az étkezési só épp olyan ideális vízványag mint a víz, só univerzálisabb, mert nincs vezetékekhez kötve, valamint olcsóbb is. Az általunk előállított só fluorid keveréket 1966-ban Deszken, majd később Rószkén, Mihályteleken és Gyálaréten használták. Rendszeresen ellenőriztük az itt élő emberek fogait, az eredményeket összehasonlítottuk a kontroll közösség lakosaival. Míg egy rószkei 14 éves gyereknek átlagosan

3,3 hibás foga van, addig dorozsmai kortársának, aki nem fluórral dúsított sót fogyasztott, 10,1. Szegeden 1983 szeptemberében tartottunk nemzetközi konferenciát, amelyen rangos külföldi szakértők hagyták jóvá javaslatunkat, miszerint eljárásunk bevezethető, egyetemleges megelőzésre alkalmas. Elkészítettük az ország ivóvízeinek fluorizálási képét. Kiderült, a lakosság mindössze 0,09 százaléka fogyaszt olyan vizet, amelyben több a fluor az átlagosnál, tehát minimális a hazai természet adta védelem. Hazánkban a 14 éves korú gyerekeknek átlagosan 10 szuvas foguk van, háromszor több, mint a fejlett ipari országokban. Csupán ez a tény is követelné a megelőző eljárás bevezetését. A sajtó, a rádió forszírozta is, miért nem történnék semmi ez ügyben. Nagyon örülök, hogy — igaz, nyugdíjasként — mégis megérhettem a gyakorlati megvalósítás kezdeti lépéseit. Ez év januárjában az Egészségügyi Minisztérium a Compact Vállalatnak megbízást adott a gyártási technológia kidolgozására. A kőbányai sófeldolgozó gyárban igen lelkesen, keményen dolgoztak e feladaton. Október 16-án kaptam meg az első jó mintát. Sikertörténet a megfelelő keverési arányt kialakítaniuk plusz, minusz 10 százalékos eltéréssel. Igért van arra is, hogy az egyéves szükséglethez beszerzik a fluoridot. Elvégzik a tömeggyártási kísérletet, annak eredményeitől függ a fogalmazása. Reménykedem, Szeged az első települések között lesz, ha a lakosság is úgy kívánja.

— Hogyan telnek nyugdíjasnapjai?

— Munkával. Itt az irodám a klinikán, bejárók rendszeresen. Büszke vagyok erre az intézetre, 24 évvel ezelőtt szinte a semmiből teremtettk, ma pedig szinte az egész világon ismert. Büszke vagyok tanítványaimra. Jelenleg egy könyvem van a nyomdában, készülök egy másik megírására, közben foglalkozom iraki aspiránsommal, végzem a társadalmi megbízatásaimat 52 éves koromtól kezdve. Megelőzői módszer kidolgozásért, 70 évesen elértem, történik valami a gyakorlatban is a fogszuvasodás megelőzése érdekében.

Mag Edit

Az alkoholizmus ellen

Ülést tartott tegnap: pén-
teken a megyei Alkoholiz-
mus Elleni Bizottság a me-
gyei tanács székházában.
Szabó G. László tanácsel-
nök-helyettes, a bizottság el-
nöke köszöntötte a megie-
lenteket, majd vitára bocsá-
totta a bizottságnak a ko-
rábbi tanácskozás óta elké-
szült programjavaslatát.

A témához több orvos, pe-
dagógus, jogász, egészségne-
velő, gazdasági szakember
szólt hozzá, majd a résztve-
vők elfogadták a tervezetet,
amelyet decemberben a me-
gyei tanács vb elé terjesz-
tenek.

Végül Szabó G. László is-
mertette a jövő évi munka-
és üléstervet.

Film Szent-Györgyi Albertről

Szent-Györgyi Albertről,
a magyar származású, ame-
rikai tudósról készített do-
kumentumfilmét Dénes Gá-
bor a Mafilm Népszerű-Tu-
dományos Filmstúdiójában.
A Péterffy András operatőr
közreműködésével forgatott
produkció a Nobel-díjas or-
vos-biológus mutatója be-
három tételben: a profesz-
sor előbb tudományos
műtjáról beszél, majd tu-
dományszervezői munkájá-
ról szól, a film utolsó har-
madában pedig önmagáról,
az életéről mesél. Az archi-
vumanyagra támaszkodó
dokumentumfilmben több
kutatási és tudási megkö-
zelítéssel. Az alkotást Szent-Györ-
gyi maga komponálta ora-
tóriumnak utolsó tétele,
„A gyermekekért” című
rész zárja, mementóként az
atomháború, s a fegyverke-
zés veszélyességéről. A pro-
dukció várhatóan november
elején kerül a mozikba.

Új üzem

Evi 30 ezer tonna folyé-
kony műtrágyát készítő üzem
építését kezdték meg Szol-
nokon a Tiszamenti Vegyi-
művekben. A gyár saját
műszaki gárdája által meg-
tervezett, 50 millió forintos
beruházás jövőre fejeződik
be.

A szilárd halmazállapotú
műtrágyák nagy veszteség-
gel hasznosulnak, és kiszó-
rásuk is költségesebb, mint
a folyékonyaké. A hazai
üzemek ennek ellenére még
ma is csak körülbelül 8–10
százalékos arányban hasz-
nálnák folyékony mű-
trágyát. Ezt az arányt akar-
ják három éven belül leg-
alább 40 százalékra javítá-
ni. E cél szolgálja az új
szolnoki üzem létrehozása
is.

Szine és visszaja

A diák nem bukhat

Nem Márta néni az első és
utolsó tanítónő, aki nevelet-
len neveltje miatt sirógör-
csöt kapott. Kivált Dudus, az
iskola réme tartja rettegés-
ben. Nincsenek hozzá eszkö-
zei — ügymond. A képlet
tulajdonképpen ismerős: nem
a gyerektől fél, inkább a be-
folyásos papától, aki egzeci-
roztatta már párszor. Még
szóba hozni is röstelltem a
hasznos konfliktusok kaba-
réba rajzolt alapviccét, a pe-
dagógus táblát akaszt a gyé-
rek nyakába: „büdös, kérem
mosdatni”, a leleményes
szülő visszatér: „nem szagol-
ni, tanítani”.

Csak hogy a srácokat nem
márthatja fertőtlenítő lom-
bikba az iskola. Magukkal
hozzák a szülői ház jó és
rossz szokásait, a munkafe-
gyelem erkölcsparancsát épp-
úgy, mint a magatartás la-
zaságait. Márta néni sem bír
Dudussal. A gyerek felesel,
szófogadatlan, fegyelmezet-
len, Márta néni nem tehet
mást, közli az üzenőfüzet-
ben: rendszabályozzák meg
a neveletlen csimotát. Más-
nap a papa beviharzik, csön-
getéskor, a folyosón éri utol
a tanítónőt, menetből letá-
madja. Meghogy az ő fia?
Az teljesen kizárt, Márta né-
ni utazik rá, csip-csup ap-
róságokért regulázza, majd
6 megmutatja — gesztikulál.
A megszeppent tanítónőnek
ott fenyegetőzik a nyitott
osztályterem előtt, a nebulók
feszülten lesik a hatást. Épü-
letes látvány. Márta néni
még aznap hivatja az igaz-
gatót. Szép szóval igyekszik
a lelkére beszélni, kínos a
dolog, elnézőbb pedagógiára
nógatja. Vegye tudomásul,
hogy a gyerek nem bukhat
meg, Rossz hírbe keverné az
iskolát, rontja az állagot.
Szegény Márta néni ettől
kapott igazán sirógöröcsöt.

Már az érdemjegyekkel
sem bánhat érdemben? Azt
is úgynevezett magasabb
szempontok szabályozzák?
Ha megbukták, ő tanított
rosszul, visszahull a fejére
— lám a 22-es csapdája. S
ezek az ügymond magasabb
szempontok: az iskola hir-
neve, az osztályzatok sta-
tisztikája. Bezzeg a közép-
iskolában mennyivel könny-
ebb. Az nem kötelező, aki
nem tanul, állhat munkába.
Az általánost azonban ügyis
elvégzik, el kell vezetnie a
gyerekekkel, akár betszik,
akár nem. Furamód tehát
egy füst a dolog, hogy adott
esetben mindez fontosabb le-
het a pedagógusnak, mint
a diáknak.

Az eset tanulságából még-
csak nem is azt szemezget-

ném, hogy van egyfajta tár-
sadmélet — tán ke-
vésbé jellemző, ám hangos
—, mi a pedagógusokra na-
gyobb terheket róna annál,
mint amivel elbírhataknak. In-
kább az átlagolás átkos
szemléletével szállnék porba,
mint megfertőzte az iskolát
is, és lehetetlenít bármine-
mü elmélyült, komoly mun-
kát. Ahol a morál külső
szempontokból igazságtalan
előnyökhöz juttathat egy
emberi fejlődésének kezde-
tén leledző diákot, akinek

nemtörődömsége, hanyag-
ga megtorlatlan marad —
nos, az a morál nemcsak pár
diákkal játszat szembeke-
tődést, de becsap, félrevezet
egy egész kollektívát. Evé-
ből ártalmas. Tudom, az
osztályozás végtére éppúgy
szubjektív, mint egyik em-
bernek a másik általi meg-
ítélése — általában. Am
statistikai alapon ezt mani-
pulálni: az értékredek és
belső normatívák félborulá-
sával jár. Veszélye messze
hat. Hisz a rómaiak óta tud-
juk: non scholae, sed vitae
discimus, nem az iskolának,
az életnek tanulunk...

Tempó

...egyenlő fényes paszia
— hirdette a néhai reklám.
Hanem manapság a Tempó-
nak másfajta szinonimája és
reklámja van Szegeden. Ne-
vezetesen az, hogy taxival-
alkozás és gyors. Eppen esz-
tendeje alakult munkabri-
gáddá a tavaly júliusában
szerveződött gémeák, mely-
nek célja és értelme a la-
kossági szolgáltatás, a lehe-
tő leggyorsabban és legprak-
tikusabban.

Ahogy általában a na-
gyobb városokra, Szegedre
is ráért a közlekedés re-
formja. Nemcsak a tömeg-
közlekedés (a villamosokat
„tehermentesítő” buszjáratok
és az időközben kifejlesztett
trolibuszok bővülő hálózata),
hanem a taxiforgalomé is.
Pár éve még valóságos haj-
tavadással lehetett ko-
csihoz jutni, kivált a hétvé-
geken. A Volán nem győzte,
így bizvást mondhatni, a
szükségletek hozták létre a
jelenlegi négy vállalkozást.
Szegeden most 165 taxis áll
készenlétben az állami fu-
var mellett, a Volánosoknak
jó háromszorosa — a pilo-
táknak körülbelül egyötöde
magánpraxist folytat, a
többiek munkabrigádokba
szerveződtek. A Napfény-
taxi kezdte a sort — köz-
pontja a Széchenyi téren —,
am népszerűsége folytán a
Tempó jutott legmesszebbre.
Naponta 6–700 telefonhíva-
ra mozdul, havi átlagban 18
ezer fuvar bonyolít le, de
tavaly decemberben például
21 ezret regisztráltak. Ami-
nek fele lakossági szolgálta-
tás, a többi intézményekből,
vendéglátó egységekből fut
be. Vagyis hát az igények
igazolták a taxiforgalom re-
formját.

Miként üzemel egy ilyen
vállalkozás? A Tempónál 15-
en kezdtek, most 80-an van-
nak, diszpécser-szolgálatuk a
tarjáni Vitorony téren bé-
relt kőgommbában. Arról hi-
resek, hogy egy vagy két
csörgésre veszik a telefont, s

a város bármely pontjára
percek alatt kiállnak, hiszen
CB-jükön a hívott körzet-
hez legközelebb járó kollé-
gát irányítják. A létszámot
bővítő szövegezés nyilván az
igények duzzasztották, mi
több, kifejlesztették a ko-
rábban ugyancsak nehézkes
tehertaxi-szolgáltatást: egy-
től tízonnás járműveikkel
éjjeli ügyeletet is tartanak,
amikor alszik a város. A
nyilvános fülkéből tárcsázott
címeke is mozdulnak — jah
kérem, kockázat nélkül nincs
üzlet, állítják. Társadalmi
munkában kirándulni visz-
nek gyerekeket, televíziót
vásároltak az újszegedi gyer-
mekkórháznak, önkéntes
véradók vagy negyvenen, s
idén bővítik a hamarosan
aktuálissá váló Tépó-jára-
tók számát. Ott lenni a vá-
ros legforgalmasabb pontja-
in — ez a jelszó Tempóké-
nél; a központi irányítást
végző nyolc diszpécserükből
mindig jut „mozgó” a vona-
tok érkezéséhez, balához
vagy az emberek nagyobb
csoportjait érintő esemé-
nyekhez. Arra pedig kivált
büszké, ha betegségekkel,
sürgős esetekben is gyakran
hozzájuk fordulnak.

Szolgáltatás a lakosságnak.
Ez a Tempó egy esztendeje-
nek változatlan célja és
programja. S hogy mi ebben
a különös? Egészen egysze-
rűen csak az, hogy szigorú-
an a tisztesség határain be-
lül teszik. Hogy az ember-
nek nem támad kényszer-
képzete róluk holmi gyors
meggazdagodást forszírozó
magánzók érdek- és dacszo-
vetségére gondolni, mint
nem egy magántársaságnál.
Félteni persze aligha kell
ezt a csapatot, számításkait
bizton meglik. De hát az
üzlet mind „áthallásosabb”
fogalom lesz lassacskán, s
ezt nemcsak delibabos re-
mények smucig kamataiból,
hanem korrekt és szesz
munkával is lehet „álmítani”.
Nikolényi István

Ma a Sportcsarnokban

Jan Garbarek, a világhírű szaxofonos

A Magyar Rádió és a sze-
gedi dzsesszklub ma, szom-
baton az újszegedi Sport-
csarnokban este 8 órakor
rendezi meg a Jan Garba-
rek Group hangversenyt.

A világhírű dzsesszsa-
xofonos Norvégiában szüle-
tett 1947. március 4-én. 14
éves korában kapta első
hangszerét. Évekig csak te-
norsaxofonon játszott, majd
Johnny Hodges példájára vá-
sárolt egy sopraninót. 1965-
ben már különböző fesztíva-
lokban lépett a közönség elé
Skandináviában. Az első je-
lentős slert 1967-ben aratta
a montenegrói dzsesszfesztí-
válnál, ahol a norvég éne-
kesnő, Karin Krogot kísér-
te. Egy év múlva ismerke-
dett meg Manfred Eicher-
rel, a müncheni ECM le-
mezgyártáság produceré-
vel, s

ettől kezdve neve elválasz-
thatatlan az ECM-től. Ezután
nagysikerű lemezfelvételek
egész sorát készíti el, játé-
ka világosra a figyelem
középpontjába kerül, s ettől
kezdve Európa vitathatat-
lanul legjobb szaxofonszó-
listája lesz. Az 1983-ban ki-
adott „Wayfarer” című al-
buma az év dzsesszlemeze
lett Európában, de sikeres
felvételeket készített Egber-
to Gismontival, Charlie Ha-
dennel és L. Shankarral is.
Jan Garbarek virtuóz játé-
kában érkező zenei ars
poeticája: ahhoz, hogy a
csendet érezkelni tudjuk,
először hangot kell létre-
hozni. A csend hívja a
hangot, a kettő között állan-
dó a kölcsönhatás.

A dzsessz „dvölvi kéne-
sek” elnevezése, hogy akinek

csak köze is van a dzsessz-
hez, annak Amerikában kell
élnie. Az ellenpéldát Garba-
rek szolgáltatja, aki a saját
tradíciójából akar meríteni,
befelé figyel, és tisztán lát-
ja, hogy mit jelent európai-
nak lenni, ami számunkra a
legfontosabb!

Lelemezei közül a „Dis Raiph
Tower”, a „Solstice” és a
„Belonging” a legismerteb-
bek. Szegedi fellépése kü-
lönleges eseménynek számít.
A hangversenyt a rádió
egyes adásában közvetíti.
A group tagjai: David Torn
(gitár), Eberhard Weber (bő-
gő), Michael Dipsasqua (dob).
Torn gyakran okoz játéka-
val meglepetést, Weber
mintha énekelne, a kitartott,
magas hangok specialistája.
Dipsasqua virtuóz dobos, bra-
vúros technikával.

Műsor- ajánlat

rendez Festő utca 6. szám
alatti próbatermében a Sze-
gedi Szimfonikus Zenekar
november 19-én, hétfőn este
7 órai kezdettel. Műsorukban
többek között Bach, Beetho-
ven, Brahms, Dvorák, Saint-
Saens és Vivaldi művel sze-
relnék.

Az aktuális Lukács — ez-
zel a címmel dr. Besenyi
Sándor tart előadást a TIT
megyei szervezetének irodal-
mi szabadegyetemén novem-
ber 19-én, hétfőn este fél
8-tól a Juhász Gyula Műve-
lődési Központban.

Micimackó kuckója címmel
rendeznek gyermekfoglalko-
zást az Ifjúsági Házban no-
vember 19-én, hétfőn dél-
után 5 órai kezdettel.

A DÉLEP Vár utca 1.
szám alatti inter klubjában
legközelebb november 19-én,
hétfőn este 7 óráig hallhat-
ják rajongói Szeged nép-
szerű együttesét, a Molnár
Dzsielandet.

Gruber Lászlóval lesz beszél-
getés a Collegium Polytech-

nikum november 19-én, hé-
tfőn este 8 óráig megrende-
zendő foglalkozásán, a Her-
man Ottó kollégium társal-
gójában.

Victor de Sabata-portré
szerepel a Szegei Hangle-
mezklub soron következő
foglalkozásának programja-
ban, amelyet november 19-
én, hétfőn este 6 óráig ren-
deznek meg a TIT Kársz
utca 11. szám alatti klubja-
ban. Előadó: dr. Heiner La-
jos.

Werner Fassbinder alkotá-
sát, a Maria Braun házassá-
ga című NSZK-filmet vetí-
tik a Kossuth Lajos sugár-
út 52. szám alatti Dugonics
moziban levő Volán-film-
klubban november 19-én,
hétfőn este fél 7 órai kez-
dettel.

Boldogasszony ágya — e
címmel ismét Szeged kör-
nyéki népi hagyományokat
feldolgozó, Polner Zoltán
gyűjtésén alapuló filmet su-
gároz a szegedi tévéstúdió
november 22-én, csütörtökön
este 8 óráig a 2-es pro-
gramban. Most elsősorban a
szüléshez kapcsolódó hie-
telmeket, mondákat, a népi
gyógyászati módok jellemzőit idé-
zik föl a megszólaló idős
emberek.